

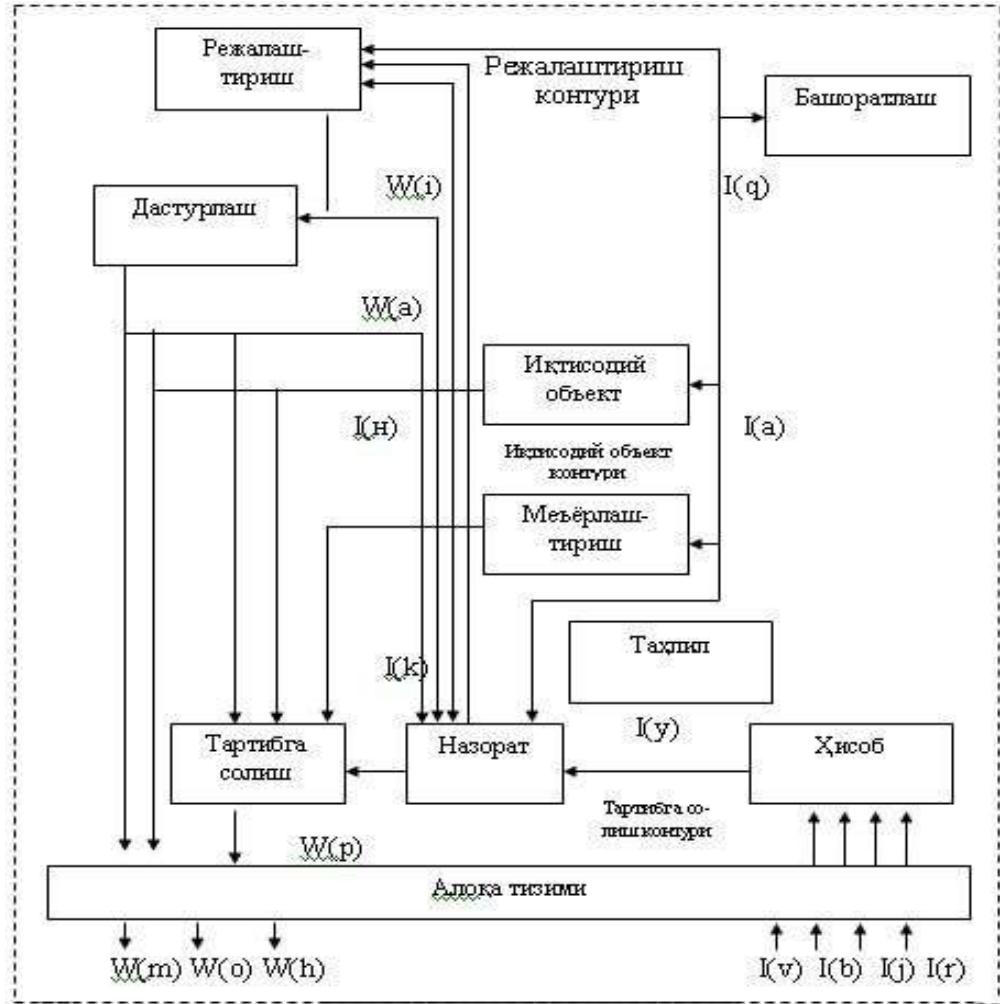
3-Amaliy mashg'ulot

Mavzu: Qurilishni boshqarish dasturiy ta'minoti

Boshqaruv tizimi modeli. Boshqaruv tizimi o'zining tarkibiy nuqtai nazaridan ko'p sonli funksional momentlardan (boshqaruv vazifalaridan) iborat bo'lib, boshqarishning to'liq davrini namoyon qiladi. Bular: boshqaruvni bashoratlash, rejalashtirish, dasturlash, tashkillashtirish, meyorlash, qayd etish, nazorat, tahlil etish va tartibga solish.

Mazkur modelda boshqaruvchi qism va boshqaruv obyektining o'zaro aloqasi aniq nomoyon bo'ladi. Ular uch xil ko'rinishdagi buyruq oladi, ya'ni: hech bir ko'rsatmasiz bajariladigan dastur; ma'lum bir ehtimoliy voqealar sodir bo'lgan hollarda bajariladigan tashkiliy qoidalar; atrof–muhitning taxminiyligi ta'siri va tizim faoliyatining meyoriy rejimdan chalg'ish bilan bog'liq bo'lgan boshqaruv buyruqlari.

- I(v) – tashqi muxitning statsionar shart–sharoitlari xaqidagi axborot;
- I(b) – tashqi ta'sirlar haqidagi axborotlar;
- I(R) – boshqariladigan obyekt harakatlari to'g'risidagi axborot;
- I(i) – boshqariladigan obyekt holati to'g'risidagi axborot; I(a) – tahliliy axborot;
- I(y) – hisobot axboroti;
- I(q) – bashoratlash axboroti;
- I(k) – nazorat axboroti;
- I(n) – meyoriy axborot ;
- W(n) – reja axboroti;
- W(m) – dasturiy axborot;
- W(p) – tartibga soluvchi axborot;
- W(o) – tashkiliy axborot.

Boshqaruv tizimining modeli

Axborot tizimlari. Umumiyl tushunchalar. Axborot tizimlarida boshqaruv tuzilmasining o‘rni

Maksad: Talabalarni tizim, axborot tizimlari bilan tanishtirish

Umumiyl tushunchalar Tizim – bir vaqtning o‘zida yagona obyekt xamda maqsadga erishish uchun to‘plangan elementlar yig‘indisi sifatida tushuniladi.

Tizimlar bir-biridan tarkibi va qanday maqsadda qo‘llanilishi bilan ajratiladi.

Har hil elementlar va har hil maqsadlarda qo‘llaniladigan tizimlarga misollar keltiramiz:

1.jadval

Tizimlar	Tizim elementlari	Tizimning asosiy vazifasi
Firma	Ishchilar, vositalar, tovarlar, bino va boshqalar	Tovar ishlab chiqarish
Kompyuter	Elektron va elektromexanik elementlar, aloqa liniyalari va x.k.	Ma’lumotlarni qayta ishlash
Telekommunikatsiya tizimi	Kompyuterlar, modemlar, kabellar, tarmoq dasturlari va x.k.	Axborot yuborish

Axborot tizimi	Kompyuterlar, kompyuter tarmoqlari, axborot va dasturiy ta'minotlar	Yuqori darajadagi axborot ishlab chiqarish
----------------	---	--

Axborot tizimi tushunchasi

Tizim tushunchasi juda xam keng tarqalgan termin bo'lib, juda xam ko'p ma'noni anglatadi. Ko'p xollarda texnika vositalari va dasturlari yig'indisiga —TIZIM deb ataladi.

Tizim tushunchasiga —axborot so'zini qo'shsak u holda —tizimning yaratilish maqsadi va ishlash prinsipi tushuniladi. Axborot tizimi foydalanuvchilarga istalgan muxitdagi axborotlarni saqlash, qayta ishlash, qidirish imkonini yaratadi

Axborot tizimi deb oldinga qo'yilgan maqsadga erishish uchun axborotlarni saqlash, qayta ishlash va uzatish metodlari va vositalari yig'indisiga aytildi.

Axborot tizimining rivojlanish bosqichlari

2- jadval.

Axborot tizimining rivojlanish bosqichlari

Vaqt	Axborotdan foydalanish	Axborot tizimining turi	Foydalanishdan maqsad
1950 – 1960 yy.	Hisobotlarni qog'oz ko'rinishida saqlash	Elektromexanik mashinalar yordamida hisob-	Hujjatlarni qayta ishlashni tezlashtirish
1960 –1970 yy.	Hisobotlar tayyorlash uchun asosiy yordam	Ishlab chiqarishdagi ma'lumotlarni	Hisobotlar tayyorlash jarayonini
1970 – 1980 yy.	Savdo yo'nalishini nazorat qilishni	Boshqarish organlari uchun tizim	Qulay va tez qaror qabul qilishga
1980 – 2005 yy.	Raqobatbardosh strategik axborot resurslari	Strategik axborot tizimlari Avtomatlashtirilgan tizimlar	Firma va korxonalarini bankrot holatdan

1-rasm Har qanday axborot tizimining ishslash jarayonini quyidagi sxema bilan ifodalash mumkin

Axborot tizimlari quyidagi hossalar bilan harakterlanadi har qanday axborot tizimi, tizimni tashkil etishning umumiyligi prinsipi asosida tahlil qilinadi va boshqariladi. Axborot tizimi dinamik ko‘rinishga ega bo‘lib, rivojlanuvchi tizim hisoblanadi. Axborot tizimining mahsuloti ham axborot hisoblanadi. Axborot tizimini odam-kompyuter tizimi ko‘rinishida tasavvur qilish lozim.

Axborot tizimlarida boshqaruv tuzilmasining o‘rni

Axborot tizimi jamiyat va har bir tashkilot uchun quyidagilarni bajarishi lozim:

1. Axborot tizimining tuzilmasi va uning qo‘llanilish maqsadi, jamiyat va korxona oldida turgan vazifa bilan to‘g‘ri kelishi kerak. Masalan; tijorat firmasida – foydali biznes, davlat korxonasida ijtimoiy va siyosiy vazifalarni bajarishi kerak.
2. Axborot tizimi inson tomonidan boshqarilishi va ijtimoiy etika prinsiplari asosida foyda keltirishi kerak.
3. To‘g‘ri, kafolatli va o‘z vaqtida axborotlarni mijoz yoki tizimlarga yetkazishi lozim.

Tashkilotni boshqarish tuzilmasi

Axborot tizimini yaratish, tashkilotning boshqaruv tuzilmasini taxlil qilishdan boshlanadi.

Boshqarish deganda quyidagi vazifalarni amalga oshirish funksiyasi bilan, qo‘ylgan maqsadga erishish tushuniladi:

Tashkillashtirish – normativ hujjalalar kompleksi va tashkiliy tuzilmani ishlab chiqish; shtat jadvali, bo‘limlar, laboratoriylar va h.k.

Hisobga olish – bu funksiya firma yoki tashkilot ko‘rsatkichlarining metod va formalarini ishlab chiqadi. Masalan; buxgalteriya hisoboti, moliyaviy hisob-kitob, boshqaruv hisoboti va boshqalar.

Taxlil (analiz) – rejalahtirilgan vazifalarni qay darajada bajarilganligini aniqlaydi.

Tashkilotni boshqarish tuzilmasi **Har qanday tashkilotning boshqaruv tuzilmasi** uchta pog‘onaga ajratiladi

2-rasm Tashkilotni boshqarish tuzilmasi umumiyo ko‘rinishi

Nazorat savollari

1. Axborot tizimi, tizim komponentlari va maqsadi nimadan iborat?
2. Axborot tizimlari qanday xossalalar bilan harakterlanadi?
3. Axborot tizimlari nima?
4. Axborot tizimlarida axborotlarni kiritish, qayta ishslash va uzatish jarayonlari qanday amalga oshiriladi?